

MIHAI ALIN GHERMAN

O „PIESĂ” CARE NU S-A JUCAT: A ȘCOLASTICILOR DE LA BLAJ FACERE

Începuturile preiluminismului românesc în Transilvania coincid și cu asimilarea formelor culturii occidentale, atâta cât s-a putut face ea prin intermediul bisericii și, mai ales, atâta cât a putut să fie receptată de știutorii de carte. Un proces de laicizare este evident chiar de la începutul secolului al XVIII-lea; acesta este confirmat și de marea difuzare a cărților populare în medii mai ales urbane. Difuzarea acestor cărți populare a avut ca rezultat la sfârșitul perioadei iluministe o literatură originală, adresată aceluiași public care decenii întregi consumase sistematic literatura cărților populare: scrierile lui Ioan Barac și Vasilie Aaron sunt ilustrative în mod deosebit în această direcție.

O altă sursă a dezvoltării preiluministe parvine prin asimilarea la nivelul elitei clericale a formelor culturii occidentale: Începând cu traducerea făcută de episcopul Petru Pavel Aaron și alți contemporani ai săi a *Vulgatei*, care dădea o altă lecțiune a textului biblic decât cea îndeobște statornicită de traducerea *Bibliei* prin intermediar slavon (Coresi) sau reformat (*Palia de la Orăștie, Noul Testament de la Bălgrad, Psaltirea de la Bălgrad* și chiar ortodoxa *Biblie de la București*, tradusă după o ediție reformată). Tot preiluminismului îi datorăm primele texte istorice cu caracter polemic: scrierile lui Gherontie Cotore despre Conciliul florentin fiind ilustrative în această direcție, ca și *De ortu et progressu conversionis Valachorum* (1772) atribuită de Timotei Cipariu lui Grigore Maior, iar mai recent, de Pompiliu Teodor, lui Samuil Micu Clain. Categorie, în același moment cultural se înscrie și *Dicționarul* lui Grigore Maior (1765).

De formele asimilării culturii occidentale, care caracterizează preiluminismul românesc, este legat și începutul teatrului în mediul blăjean. Un prim eveniment mult comentat este prilejuit de *commedia ambulatoria*, eveniment petrecut în 1754. Despre spectacolul în sine documentele ne dau puține informații: o trupă de elevi, incitați de călugărul Grigore Maior, viitor episcop după 1772, au pregătit acest spectacol pe care l-au prezentat în mai multe localități din zonă, performanță care, se pare, a avut un succes de public deosebit. Documentele se referă mai mult la distrugerea unei rochii a unei cucoane din Blaj (ceea ce presupune că cel puțin unul dintre roluri era jucat în travesti). Care va fi fost conținutul spectacolului nu putem ști cu certitudine; prin caracterul itinerant al trupei, prin rolul jucat în travesti, el amintește mai mult de teatrul medieval. Oricum, evenimentul este sancționat de episcopul Petru Pavel Aaron și de colaboratorul său, rigidul Atanasie Rednic, el însuși viitor episcop între 1765 și 1772.

Caietele Sextil Pușcariu, II, 2015, Cluj-Napoca, p. 174–181

Primul text care prezintă unele elemente ale genului dramatic și care ne-a fost transmis este *A școlasticilor de la Blaj facere*¹.

Așa cum apare la o lectură atentă, *A școlasticilor de la Blaj facere* este și, în același timp, nu este un text dramatic propriu-zis.

Argumente pentru a-l considera un text dramatic avem destule. Textul este dispus pe voci, iar scurgerea lui este întreruptă în mai multe rânduri de *Cântări* și chiar de un cântec final, *Slavoslovia*. Formal, deci, avem de a face cu o structură tipică a teatrului renascentist și baroc, din care, mai apoi, a descins opera, dar care multă vreme s-a manifestat ca atare, prin intercalarea cântecului în cadrul textului, până la replica majoră dată de clasicism și chiar și după aceea.

Spre deosebire de ceea ce se înțelege prin gen dramatic, nu avem un conflict care să fie susținut de derularea vocilor; mai mult chiar, nu avem nici un dialog real al acestor voci, iar, în opoziție cu legile genului dramatic, vocile nu sunt personaje ficționale, ci persoane reale. Aceste elemente contravin înseși definiției genului dramatic, „actorii” susținându-și propria persoană, iar cântecele intercalate sunt părți ale liturghiei. Menționarea textului ca fiind un capitol din istoria dramaturgiei românești (ILR, p. 324) este făcută fără o analiză propriu-zisă a textului. Acest fapt ne îndeamnă să fim mai rezervați în ceea ce privește considerarea textului ca unul dramatic propriu-zis. Nu putem fi însă nici necondiționat de acord cu Lucian Drimba (1983, p. 17), care afirmă răspicat: „Nu ne ocupăm de *A școlasticilor* [sic!] *de la Blaj facere* din 1763, pe care o amintește tratatul academic de *Istoria literaturii române*, pentru simplul motiv că ea nu este o piesă de teatru și nu are nici măcar un element dramatic în afara faptului că este dialogată”. O analiză cu atenție a textului este necesară și ne poate ajuta să evaluăm în ce măsură textul este un document literar sau un altfel de document, de pildă unul istoric.

Dacă locul unde s-a desfășurat susținerea textului este clarificat de însuși titlul manuscrisului, care afirmă că textul a fost redactat și prezentat în Blaj, publicul fiind „prea cinstiții Părinți sau sfânt săbor unit din Ardeal, acmu la Blaj adunat”, incinta unde a avut loc prezentarea lui se poate ușor bănuși, întrucât evenimentul nu putea să se desfășoare decât în catedrala episcopală, a cărei construcție tocmai se terminase.

Vocile care susțin textul sunt, după cum am spus, persoane reale, dintre care trebuie să observăm, în primul rând, prezența lui Samuil Micu Clain, care a devenit prin propriile sale texte un martor indirect al acestui eveniment. Ele se împart în „tați” (preoți) și fii (elevi). Dintre părinți, îi amintim pe „Tatăl Avraam, fiu de preot din Balomir”, „Tatăl Samoil, fiu de protopop din Ciugud”, „Tatăl Arsenie, fiu de protopop din Hătmaș²”, iar dintre fii, pe „Fiul Ion, fiu de protopop din Sova-

¹ Titlul complet este: *A școlasticilor de la Blaj facere întru carea luminătorul cel mare ca un soare și luminătorii cei mici ca niște seamne din steale stătătoare, adecă lumina dreaptaei credință în prea luminatul și prea osfințitul Domn Petru Pavel Aaron, episcopul Făgărașului i proci, și în prea cinstiții Părinți sau sfânt săbor unit din Ardeal, acmu la Blaj adunat, ca întru adevărați și legiuși a besearicii din Ardeal păstori strălucitoare să arată și să închipuiaște*. Am publicat acest text în Gherman 2004, p. 39–48.

² După Samuil Micu, *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor*, pare a fi Arsenie Sadi, călugărit sub numele de Ambrozie.

roș³”, „Fiiul Manuil, fiu de protopop din Sad⁴”, „Fiiul David, fiu de preot din Râmeți”, „Fiiul Gavrilă, fiu de preot din Abrud”, „Fiiul Ioan, fiu de mirean din Deva⁵”, „Fiiul Ion, fiu de preot din Bozu⁶”, „Fiiul Anghel, fiu de protopop din Băgău⁷”, „Fiiul David, fiu de protopop din Sânmărtin” și „Fiiul Niculaie, fiu de protopop din Sad”. Menționarea descendenței („fiu de”) ne conduce spre imaginea unui catalog, în care obârșia celor enumerați joacă un rol foarte important; în acest sens, trebuie să observăm că, cu excepția lui „Ioan, fiu de mirean din Deva”, toți sunt descendenți ai unei familii de preoți. Să joace acest fapt vreo importanță? Presupunem că da; menționarea filiației preotești poate să fie privită ca o garanție a riguroasei creștinătăți a participanților.

Data când a avut loc *A școlasticilor de la Blaj facere* nu poate să fie decât aproximată cândva între 1761 și 1763. Pentru data *ante quam* pledează menționarea lui Petru Pavel Aaron ca episcop, decesul său survenind departe de Blaj în data de 27 ianuarie 1764. Dar acest sinod nu poate să fi fost înainte de 1761, când Samuil Micu, novice „călugăraș”, nu primise numele călugăresc, numindu-se încă Manuilă, la fel cu ceilalți viitori „călugărași”, care, și ei, purtau numele laic și nu cel călugăresc.

Pe unii dintre participanți îi va aminti Samuil Micu în cel de al patrulea volum din *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor*, unii dintre ei au jucat un rol mai mult sau mai puțin important în istoria Bisericii Unite.

Momentul coincide cu revoltele anticatolice pe care le-au înregistrat ultimii ani ai păstoriei lui Petru Pavel Aaron:

„după ce în anul trecut, când cei neuniți prea mult ne necăjiră și ne asuprisă” (f. 1^f), la care se mai face referire de mai multe ori în text: „Auzit-am cât și în ce chip protivnicii unirii întru acești ani trecuți pentru mărturisirea și ținearea unirii credinții v-au năcăjit și v-au asuprit” (f. 5^f)”.

Foarte probabil, deci, anul este 1761, ținând cont de faptul că liniștirea agitației produse de mișcarea lui Sofronie datează din 1760. Tot pentru 1761 pledează și apariția între cei care dau supremul verdict asupra celor dezbătute în *A școlasticilor de la Blaj facere* a iezuitului Ștefan More, care devine teolog al episcopului tot din 1761 (Bunea 1902). Nu în ultimul rând, pentru aceeași dată pledează și faptul că o parte din participanții la dialog, pe atunci elevi ai seminarului Mănăstirii Bunei Vestiri din Blaj, păstrează numele lor laice, aflându-se înaintea călugăririi și adopțării numelui monahal: Manuilă (Samuil) Micu Clain, Ioan (devenit Ioasaft) Devai, Axentie (devenit Ambrozie) Sadi din Sad, Constantin (Onisim) Chirecheș. Dacă datarea noastră este corectă, o corecțiune minoră trebuie făcută *Istoriei, lucrurilor și întâmplărilor românilor*, text scris pentru această perioadă de Samuil Micu din memorie: Vasile Chereșteși, secui din Bodogaia, și Anghel (Augustin) Coroși erau

³ Probabil Ioan Maior, fratele episcopului Grigore Maior, tatăl lui Petru Maior.

⁴ Samuil Micu Clain, pe numele său laic Manuil Micu.

⁵ După Samuil Micu: Ioan Devai, călugărit Ioasaf.

⁶ După Samuil Micu, Ioan Pop, călugărit Ioachim.

⁷ La Samuil Micu: Anghel (călugărit Augustin) Coroși (Ladul), fiul protopopului Vasile din Băgău.

deja călugări în 1761 și nu au devenit în 1763. Manuscrisul confirmă bănuiala lui Augustin Bunea: acesta din urmă este fiul protopopului din Băgău (*ibidem*, p. 305–306). Cel de-al doilea dintre aceștia este și el participant la dialog.

Mențiunea că acest text a fost susținut în fața participanților la un sobor, „adecă lumina direapteii credință în prea luminatul și prea osfințitul Domn Petru Pavel Aaron, episcopul Făgărașului i proci⁸, și în prea cinstiții Părinți sau sfânt săbor unit din Ardeal, acmu la Blaj adunat” pledează mai mult pentru anul 1763 când, știm de la Samuil Micu: „[...] în săborul cel mare, episcopul Aaron au făcut nește rânduieli besericești, întră care era și despre cununiile ceale pre ascuns” (Micu Clain, ms, p. 334^f).

Dacă anul 1763 al redactării manuscrisului este cel corect – și credem acest lucru –, o formulare complicată și barocă, cu care se inaugurează acest dialog, aduce o informație care ni se pare importantă cel puțin pentru biografia lui Samuil Micu: „În al patrulea an acum, o fiilor, pentru a noastră spăsenie aceasta cale la voi a o face ne-am sârguit”; conform ei, grupul „fiilor” care susțineau acest dialog era în al patrulea an de studii. Deci Samuil Micu și-a început studiile blăjene în 1759.

Textul se deschide cu un îndemn al preotului Avram de a se detalia asupra unirii Bisericii Răsăritului cu cea Apuseană:

„Iară fiindcă întru mângăierea Duhului, adecă despre unirea între Besearica Răsăritului cu a Apusului găsăm cum că nici o pildă nu ne-ați fost adus, nici arătat: Care pildă, fiindcă după cea de obște vorbă trag mai cu putare decât vorbele pre om spre ceva îl pornesc. Acum de isnov la voi aici am venit, ca vro pildă de acel fealiu din voi să înțeleagem și să luom” (*ibidem*, f. 1^f).

Ceea ce urmează e o amplă dialogare (dar nu dialog!) între două grupuri de voci. Pe de o parte sunt cei care solicită informații despre Sinodul de la Florența⁹, pe de alta, cei care relatează evenimentul. Alternanța vocilor celor două grupuri este întreruptă în momentele de climax de secvențe (cântate, foarte probabil de ambele părți) preluate din slujba bisericească, cu indicarea locului din care au fost extrase: „La *Strajnic* în sâmbăta stâlpărilor la vecernia cea mare, stihjrea 1, glas 6”, „în *Octoih*, în miercuri dimineața glas la stihovna”, „La S. Liturghie” etc.. Acestea poartă numele de *Cântare*. Singurul moment liric original este *Slavoslovia* finală, dedicată lui Petru Pavel Aron:

„Lăudămu-Te, bine Te cuvântăm, închinămu-ne Ție, slăvimu-te, mulțămim Ție pentru bunăvoirea Ta. Că pre unii apostoli, pre alții proroci, pre alții vestitori, iar pre alții păstori și dascalii spre unirea credinței i-ai rânduit, că cu știința ta cea negrăită și pre robul tău, Petru, Pavel și pre robii tăi, pre acest sfânt săbor, întru această Besearică a Ardealului a să pune, bine ai voit. Tu însuți, a toate stăpâne, pre aceștia cu puterea și

⁸ În slavonă: și celelalte.

⁹ Desfășurat în 1439 la Ferrara–Florența, sinodul s-a încheiat cu semnarea unui acord de unire între biserici. E considerat de Biserica Catolică drept un conciliu ecumenic, în timp ce Biserica Ortodoxă îl contestă (cu toate că a fost semnat de un mare număr de prelați răsăriteni și de însuși împăratul Bizanțului, Constantin IX Paleologul).

darul Sfântului Tău Duh îi întărește. Al celui adevărat al Tău păstoriu, orbilor povățuitoriu, în întunecare lumină, celor neînvățați dascalii, tinerilor învățătoriu, în lume luminațoriu tău îi fă cinstiți și sănătoși, întru zile îndelungate, drept îndreptând cuvântul adevărului Tău, îi dăruiaște ca sufletele șie încredințate, îndreptându-le, întru această viață fără de osândă să stea înaintea înfricoșatului Tău jirtvnic și oștindu-să pentru propovedania Evangheliei Tale, plata cea mare de la tine în ceriu gătită, cândva să o dobândească” (*ibidem*, f. 6^{r-v}).

Vocile alternează între îndemnuri pentru argumentarea valabilității sinodului de la Ferrara–Florența și cei care evocă în detalii acest eveniment, dar nu întâlnim niciuna care să intervină de două ori. E un plan sistematic de argumentare teologică, asemănător cu cel pe care îl găsim în textul tipărit la Blaj de Petru Pavel Aaron în 1761, *Epistola consolatoria*, text care a fost scris inițial în română și doar apoi tradus în latină: „Valachico nuper vulgata, nunc rursus Latino idiomate typis edita”.

Mai multe supoziții sunt posibile în legătură cu autorul textului. Manuscrisul nu este semnat, deci nu putem decât presupune cine ar putea fi autorul său. Cunoaștem din mai multe surse pasiunea și asiduitatea cu care Atanasie Rednic susținea cunoașterea lucrărilor Conciliului florentin în rândul clerului românesc. Inclusiv un contemporan al evenimentelor, Samuil Micu, notează: „Athanasie Rednic, episcopul Făgărașului, au scris de patru punctumuri ale unirii cu Biserica Romei” (Micu 1963, p. 73)¹⁰. Despre pasiunea lui Rednic pentru popularizarea acestui sinod găsim susținere și la Samuil Micu, care o spune clar în *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor*. În aceeași direcție găsim o dovadă indirectă în *Istoria besearicei românilor* a lui Petru Maior (1813, p. 113–114), care, reluând amintiri ale tatălui său dar și propriile sale amintiri despre episcopul Atanasie Rednic, menționează:

„Atunce vlădica Athanasie Rednic, următoriu lui Petru Pavel Aaron, se împulpa a ieși și a propovedui prin țară unirea, ca să-i întoarcă pre neuniți la dânsa. Om mai născut spre călugărie decât spre vlădicie, om închis, netocmit spre a îmblânzi și a trage norodul cătră sine, pre neuniți cu cătane îi silea să se adune a auzi propoveduirea lui, mare parte a zilei cu propovedania sa, cu dovediri theologhicești norodului celui prost necuprinse [= neaccesibile – nota n., A.M.G.] îl ținea. Lângă aceaste, zugrăfise săborul de la Florenția pe o pânză lată în chip de un arbore mare. Într-un ram frâmt de a arborelui acestuia, cum îmi aduc aminte, se vedea Fotie, patriarhul Țarigradului; pre aceași pânză să vedea, întră alți părinți, și Petru Pavel Aaron, carele cu puțin mai nainte fusease vlădică în Ardeal, cunoscut din față la mulți din cei ce vedea chipul acela și auzia cuvântul vlădicului Athanasie. Întră auzitorii aceștia era și preoți neuniți, care știa istoria săborului de la Florenția, ce fu înainte de jumătate suta a cincisprezecea. De vreame ce, dară, nu e adevărat [ca] Petru Pavel Aaron să fi fost în săborul de la Florenția, cum se vedea pre pânza aceea, preoții, pre de lături, îl făcea de minciună pre propoveduitoriu vlădică”.

Statutul literar al textului ar trebui să fie un motiv mai amplu de meditație. El este unul construit pe model dramatic, dar fără acțiune, în care personajul este real

¹⁰ Informația este identică și la Gheorghe Șincai în textul similar reprodus mai jos.

și rostește „replici” impuse de o schemă gata alcătuită de altcineva. Ne aflăm la limita dintre un text dramatic propriu-zis (dar nu are nici personaje ficționale, nici nu presupune dedublarea actor–personaj) și unul de propagandă teologică (dar are, totuși, un dialog)¹¹, fiind mai mult un text de îndoctrinare și propagandă. Ca și teatrul renascentist sau baroc, textul intercalează în el muzică (dar cântările intercalate sunt, în totalitatea lor, cu excepția *Slavoslaviei*, preluate din liturghia creștină).

Aparent suntem în fața unui text specific, care caracterizează teatrul iezuit școlar din răsăritul Europei (Kindermann 1959, p. 689)¹². Acesta a constituit pentru estul european, datorită condițiilor precare și instabile politic, singura manifestare a artei dramatice, la colegiul iezuit de la Trnava, de exemplu, interpretându-se un impresionant repertoriu de mici drame cu subiect biblic sau inspirate din istoria antică. Cel pe care îl bănuim că a alcătuit acest text, Atanasie Rednic, a studiat la Trnava, putând foarte bine să își asimileze acolo acest tip de dramă școlară.

Textul *A școlasticilor de la Blaj facere* beneficia și de o anume scenografie, căci așezarea unei părți din audiență este sugerată de prima frază:

„A școlasticilor de la Blaj facere întru carea luminătorul cel mare ca un soare și luminătorii cei mici ca niște seamne din steale stătătoare, adecă lumina dreaptă credință în prea luminatul și prea osfințitul Domn Petru Pavel Aaron, episcopul Făgărașului i proci, și în prea cinstiții Părinți sau sfânt săbor unit din Ardeal, acmu la Blaj adunat, ca întru adevărați și legiuți a besearicii din Ardeal păstori strălucitoare să arată și să închipuiască”.

Acest tip de teatru se caracteriza printr-o trăsătură sincretică: sistematic el include și momente muzicale.

Dar, în loc să producă un text cu personaje ficționale și cu un conflict dramatic, el a creat unul nonficțional, cu subiect contemporan

„După ce în anul trecut, când cei neuniți prea mult și în mult ne năcăjiră, și asuprișă, cercând vreun ajutoriu, cea dreaptă mângâiere ne-ați arătat și învățat. Îndatăș, atunci, mult mângâiați și cu nădeajde bucurându-ne și la ale noastre lăcașuri ne-am întors”.

Respectând însă tradiția teatrului școlar iezuit, găsim în finalul textului un dialog într-o latină foarte pretențioasă între noul teolog, iezuitul Ștefan More, care trebuia să controleze activitatea episcopiei, și Ioan Marginai.

¹¹ Pentru cel care l-au trăit, amintește de învățământul ideologic din perioada comunistă, în care tema în discuție era împărțită pe fragmente și repartizată vorbitorilor.

¹² Despre teatrul școlar, în marea majoritate iezuit, practicat în Ungaria, Slovacia și Transilvania, vezi Bazer 1897; Tekla 1964; Kardos–Tekla 1960; Killián 1967; Imre 1967. Mircea Popa (1980) susține existența acestui tip de teatru în literatura română, argumentându-l inclusiv cu acest text. Părerea Domniei Sale diferă și în ceea ce privește cronologia textului, și în ceea ce privește asistența; prezența generalului Bukow este infirmată de faptul că niciunde numele acestuia nu e menționat în cadrul textului. De altfel, episcopul Petru Pavel Aaron, menționat ca fiind de față la susținerea textului („facere întru carea luminătorul cel mare ca un soare și luminătorii cei mici ca niște seamne din steale stătătoare, adecă lumina dreaptă credință în prea luminatul și prea osfințitul Domn Petru Pavel Aaron, episcopul Făgărașului i proci, și în prea cinstiții Părinți sau sfânt săbor unit din Ardeal, acmu la Blaj adunat, ca întru adevărați și legiuți a besearicii din Ardeal păstori strălucitoare”), era deja mort la data propusă de Domnia Sa.

I.: *Nictito quid miraris? Quid stolidus es?*
 Șt.: *Nostrum hunc honorem nam video Patres nostros condecorare Lares.*
 I.: *Quam bene conveniun! At hem! Hic te honos tenet.*
 Șt.: *Hic ne decus, Patrum virtusque Personarum ad alta resonare movent.*
 I.: *Hinc timor, hinc nulla est, quam reddam gratia possit, solvere qui grates non timeo est sed amor.*
 Șt.: *Det grates ergo tuus.*
 I.: *Dabit ignis amorum.*
 Șt.: *Rex Supremus atque hominum conditor ille dabit”.*

Care, într-o traducere liberă, sună așa:

I.: Mă întreb ce te surprinde? De ce ești prost?
 Șt.: Văd această cinste pentru strămoșii noștri împodobind căminele (noastre)!
 I.: Văd cinstea strămoșilor noștri în căminul nostru. Cât de bine (este) împreună!
 Aceasta vă face cinste!
 Șt.: Aceasta nu e o cinste, îndrăznirea părinților de a se mișca în adâncă simțire.
 I.: De aici, teamă nu există că nu există un sistem care să dea har, dar nu mi-e frica iubirii care îi exprimă harul.
 Șt.: Așadar, mulțumită ție!
 I.: Flăcări ale iubirii!
 Șt.: Împăratului creator, lui trebuie să i se dea!”

A școlasticilor de la Blaj facere, fără a fi o piesă de teatru propriu-zisă, fără a se fi jucat vreodată, devine un reper important în istoria teatrului românesc, fiind un text compus pe modelul teatrului școlar mult practicat în mediul învățământului occidental, dar lipsit de un conflict dramatic, de personaje fictive și de un dialog real între ele. O comparație cu tipăritura latină a lui Petru Pavel Aaron, *Exoredium et definitio Sanctae Œcumenicæ Synodi Florentinæ* (Blaj, 1762) ar putea aduce multe lămuriri în legătură cu textul de față; din păcate, nu am avut acces la exemplarul (foarte probabil, unicat) păstrat de Academia Română. Oricum, analizând textul, trebuie subliniat că *A școlasticilor de la Blaj facere* este, în aceeași măsură, un document al istoriei culturale, înscriindu-se lângă alte texte produse în aceeași perioadă (*Floarea adevărului*, *Epistola consolatoria*) sau lângă textele lui Gherontie Cotore (*Istorie despre schismăcia grecilor și Articulașurile cele de price*). Lipsit de elemente artistice, dar construită pe un evident model frecventat în mediile școlare occidentale, *A școlasticilor de la Blaj facere* se află la frontiera literaturii, fiind un text insolit în cultura noastră.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Bazer 1897 = Bazer Jozsef, *Pálos iskoladrámák a XVIII évszázadból*, Budapest, 1897.
 Bunea 1902 = Augustin Bunea, *Episcopii Petru Pavel Aron și Dionisie Novacovici sau istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, Tipografia Seminarului Archiepiscopiei, 1902.

- Drimba 1983 = Lucian Drimba, *Cuvânt înainte la Occisio Gregorii in Moldavia Vodæ tragedice expressa*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983.
- Gherman 2004 = Mihai Gherman, *Literatură română din Transilvania între preiluminism și preromantism*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2004.
- ILR = *Istoria literaturii române*, vol. I, București, Editura Academiei R.P.R., 1964.
- Imre 1967 = Varga Imre, *Magyar nyelvű iskolai előadások a XVII század második feléből*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.
- Kardos–Tekla 1960 = Kardos Tibor, Dömötör Tekla, *Régi magyar drámai emlékek*, I–II, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1960.
- Killián 1967 = Killián István, *A minorita színjáték XVIII században*, Budapest, Argumentum, 1992.
- Kindermann 1959 = Heinz Kindermann, *Theatergeschichte Europas*, Bd. III, Salzburg, Otto Mueler Verlag, 1959.
- Maior 1813 = Petru Maior, *Istoria besearicei românilor*, Buda, În crăiasca tipografie a Universității din Peșta, 1813.
- Micu 1963 = Samuil Micu, *Scurtă cunoștință a istorii românilor*. Introducere și îngrijirea ediției de Cornel Câmpeanu, București, Editura Științifică, 1963.
- Micu Clain, ms = Samuil Micu Clain, *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor*, vol. IV, Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, ms. rom. 451.
- Popa 1980 = Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, București, Editura Cartea Românească, 1980.
- Tekla 1964 = Dömötör Tekla, *Naptári ünnepek – népi szíjátészász*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1964.

A “PLAY” THAT NEVER PERFORMED:
A ȘCOLASTICILOR DE LA BLAJ FACERE
(Abstract)

The paper is an analysis of a non-literary Romanian text of 18.th Century and its relationships with the school drama. It is trying also to establish its relevance for the story of Transylvanian Greek-Catholic Church and its special place in the history of the Romanian literature.

Cuvinte-cheie: *non-literatură, teatrul școlar, Biserica Greco-Catolică.*

Keywords: *Non-literature, school drama, Greek-Catholic Church.*

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, 21
alinmihaiherman@yahoo.com